

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра історії України та археології

СИЛАБУС

нормативного освітнього компонента

**Методика навчання правознавства у закладах загальної
середньої освіти**

підготовки бакалавра
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
освітньо-професійної програми Середня освіта. Історія, правознавство

Силабус освітнього компонента «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПРАВОЗНАВСТВА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ» підготовки бакалавра, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Історія), за освітньою-професійною програмою Середня освіта. Історія, правознавство.

Розробник: Муляр Оксана Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми: _____ Хлібовська О. М.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри історії України та археології

протокол № 1 від 29 серпня 2022 р.

Завідувач кафедри: Баран В. К.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	01 Освіта/Педагогіка, 014 Середня освіта (Історія), Середня освіта. Історія, правознавство, бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 90/3		Рік навчання 3
		Семестр 5
ІНДЗ: немає		Лекції 26 год.
		Практичні 20 год
		Самостійна робота 36 год.
		Консультації 8 год
	Форма контролю: екзамен	
Мова навчання українська		

II. Інформація про викладача

ПП Муляр Оксана Петрівна

Науковий ступінь кандидат педагогічних наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри історії України та археології

Контактна інформація mulyarop@ukr.net

Посилання на розклад <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис освітнього компонента

Анотація курсу

Освітній компонент «Методика навчання правознавства у закладах загальної середньої освіти» є складовим елементом багатогранного блоку загальної підготовки майбутніх фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Історія), за освітньою програмою Середня освіта. Історія, правознавство.

У межах освітнього компонента вивчаються особливості процесу навчання правознавства у закладах середньої освіти та його нормативне забезпечення, структура і зміст шкільного курсу правознавства, його методичне забезпечення, сутність, класифікація і структура методів навчання правознавства, засоби навчання правознавства.

Пререквізити

Освітні компоненти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, що містять знання, уміння й навички, необхідні для освоєння курсу: «Основи права».

Постреквізити

Освітні компоненти, для вивчення яких потрібні знання, уміння й навички, що здобуваються по завершенню вивчення курсу: «Педагогічна практика».

Мета і завдання освітнього компонента

Мета освітнього компонента – надати бакалаврам цілісну і логічно-послідовну систему знань про методику навчання правознавства, методики і методології викладання правознавства у закладах загальної середньої освіти, сформувані у студентів/студенток систему знань та навичок, вміння проводити уроки правознавства з використанням активних та інтерактивних технологій навчання; ознайомити із базовими (ключовими) компетентностями сучасного педагога.

Завдання вивчення освітнього компонента: сформувані теоретичні знання про методику викладання правознавства як освітній компонент, його мету, завдання; ознайомити з правовими поняттями, категоріями, методами, технологіями методики викладання; з'ясувати її місце в системі педагогічних наук; викласти окремі теоретичні положення, що характеризують компетентнісний підхід у шкільній правознавчій освіті; висвітлити сучасні теорії і практику компетентнісно орієнтованої дидактики. Розглянути шляхи і методи формування компетентностей здобувачів/здобувачок освіти у навчанні основ правознавства, побудованого на основі інноваційних педагогічних підходах; розглянути процес розвитку правової предметної компетентності з точки зору змісту і методики навчання. Виробити уміння і навички моделювання компетентнісно орієнтованого уроку з основ правознавства; проаналізувати поурочну діяльність вчителя з основ правознавства.

Результати навчання (компетентності)

До кінця навчання студенти набудуть такі компетентності:

інтегральна компетентність:

Здатність до продуктивної професійної діяльності відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів закладів освіти.

загальні компетентності:

ЗК 3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК 4. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків.

ЗК 5. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності і підприємливості.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

ФК 1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ФК 4. Здатність враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів, використовувати здоров'язбережувальні технології в закладах загальної середньої освіти.

ФК 5. Здатність конструктивно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, розвивати критичне мислення в учнів/учениць.

ФК 11. Здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища, володіти методиками інклюзивного навчання.

ФК 12. Здатність здійснювати моніторинг навчання учнів на засадах компетентнісного підходу, прогнозувати результати освітнього процесу.

ФК 13. Здатність застосовувати новітні методи пізнання в освітньому процесі, добирати і використовувати сучасні та ефективні методики навчання, виховання і розвитку учнів.

ФК 14. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби.

програмні результати навчання:

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу й історії загалом, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, правознавства, методики навчання історії та правознавства, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 4. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами, володіти сучасними цифровими технологіями.

ПРН 5. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, правознавства, методики навчання історії і правознавства, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 6. Володіти сучасними методиками і технологіями моделювання змісту навчання учнів/учениць всесвітньої історії, історії України, основ правознавства, громадянської освіти (інтегрованих курсів), вміти прогнозувати результати освітнього процесу.

ПРН 7. Вміти налагодити роботу учнів/учениць з орієнтацією на формування ключових і предметних компетентностей з історії, основ правознавства, формувати готовність до їхнього застосування у позанавчальній діяльності.

ПРН 12. Вміти визначати цілі власного професійного розвитку, з урахуванням цілей і напрямів розвитку освітньої політики, акумулювати та

поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії, правознавства, методики навчання історії та правознавства в закладах загальної середньої освіти базової школи.

Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовний модуль 1. Нормативно-правове забезпечення викладання правознавства в ЗЗСО						
Тема 1. Новели освітнього законодавства у галузі загальної середньої освіти (Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII, Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX).	4	2		2		ДС / 2
Тема 2. Нові завдання та нові ролі вчителя в контексті реалізації Концепції Нової української школи.	6	2		4		ТР / 2
Тема 3. Характеристика Державного стандарту базової середньої освіти 2020 року (Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898). Мета, завдання, компетентнісний потенціал громадянської та історичної освітньої галузі.	7	2	2	2	1	РМГ / 4
Тема 4. Навчально-методичне забезпечення викладання правознавства в ЗЗСО.	9	2	2	4	1	Р / 4
Разом за змістовим модулем 1	26	8	4	12	2	12
Змістовний модуль 2. Компетентнісно орієнтований урок з основ правознавства						
Тема 5. Реалізація компетентнісного підходу на уроках правознавства в ЗЗСО.	4	2		2		ДС / 2
Тема 6. Аналіз навчальних програм та підручників з основ правознавства.	9	2	2	4	1	РМГ / 2
Тема 7. Компетентнісний урок основ правознавства у ЗЗСО. Активні та інтерактивні методи на компетентнісному уроці.	7	2	2	2	1	ТР / 4
Тема 8. Методичні особливості проведення практичного заняття з	8	2	2	4		РЗ / 4

основ правознавства.						
Тема 9. Методика формування правових понять на уроках правознавства та позакласній роботі.	7	2	2	2	1	Р / 2
Тема 10. Організація самостійної та пошукової роботи учнів з основ правознавства. Розв'язування юридичних задач на уроках правознавства (алгоритм розв'язування та приклади задач).	9	2	2	4	1	РЗ / 4
Разом за змістовим модулем 2	44	12	10	18	4	18
Змістовний модуль 3. Інноваційні підходи до викладання основ правознавства						
Тема 11. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні правознавства.	6	2	2	2		РМГ / 2
Тема 12. Проектні технології у навчанні правознавства в закладах загальної середньої освіти.	7	2	2	2	1	РМГ / 4
Тема 13. Інноваційні підходи до оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти з основ правознавства.	7	2	2	2	1	ДС / 4
Разом за змістовим модулем 3	20	6	6	6	2	10
МКР						60
Всього годин/Балів	90	26	20	36	8	100

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Структура шкільної правової освіти. Загальна характеристика структури правової освіти в ЗЗСО.
2. Побудова, освітньо-виховні завдання та особливості шкільного курсу основ правознавства: структура курсу, сучасні вимоги до викладання курсу основ правознавства у школі, основні компетентності учнів, які формуються на уроках правознавства.
3. Шкільна програма з основ правознавства. Пояснювальна записка програми шкільного курсу «Основи правознавства», її зміст та призначення.
4. Структура програми шкільного курсу «Основи правознавства».

5. Календарно-тематичне планування шкільного курсу «Основи правознавства».

6. Основні засоби навчання шкільної правознавчої освіти. Зміст, структура, принципи побудови різних варіантів підручників з правознавства. Методичні вимоги до підручника правознавства.

7. Характеристика навчально-методичної літератури з основ правознавства.

8. Наочність на уроках правознавства: характеристика, правила застосування та виготовлення в процесі навчання. Технічні засоби навчання на уроках правознавства: класифікація, принципи та прийоми використання.

9. 9 Організація освітнього процесу у ЗЗСО. Фронтальна, групова та індивідуальна робота на уроці правознавства.

10. Класифікація методів навчання. Проблемне навчання на уроках правознавства.

11. Класифікація юридичних термінів і понять. Методика формування правових понять на уроках правознавства.

12. Методика використання нормативно-правових актів на уроках з основ правознавства.

13. Методи активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках правознавства.

14. Використання активних та інтерактивних методів навчання на уроках правознавства.

15. Методи і прийоми активізації навчальної діяльності учнів на уроках з основ правознавства (евристична бесіда, брейнстормінг, дискусія, дидактичні та рольові ігри, метод проєктів, аналіз проблем, міжпредметні зв'язки).

16. Використання мережі Інтернет та інформаційно-комунікаційних технологій на уроках правознавства.

17. Організація самостійної роботи учнів. Методи формування навичок самостійної діяльності учнів на уроках з основ правознавства.

18. Оцінювання результатів освітніх досягнень здобувачів освіти на уроках правознавства.

19. Організація й методичні прийоми перевірки результатів навчальної діяльності учнів на уроках з основ правознавства.

20. Типові помилки у процесі перевірки знань і вмінь учнів.

21. Сучасний урок правознавства як навчальне заняття: типологія, структура, вимоги до проведення.

22. Підготовка вчителя до уроку правознавства. Визначення мети і завдань уроку правознавства (очікуваних результатів уроку).

23. Урок-практичне заняття у шкільному курсі основ правознавства. Суть поняття «практичне заняття з правознавства», роль і значення практичних занять у формуванні правових компетентностей учнів.

24. Класифікація практичних занять, їх типи та види.

25. Структура уроку-практичного заняття з правознавства.

26. План-конспект практичного заняття з основ правознавства. Особливості методики проведення юридичних практикумів у шкільному курсі основ правознавства.

27. Позакласні та позашкільні форми роботи з правознавства. Поняття позаурочної, позакласної та позашкільної роботи.

28. Завдання і зміст позакласної роботи з правознавства.

29. Основні форми позакласної роботи з основ правознавства.

30. Роль учителя правознавства в структурі позашкільної освітньої діяльності.

31. Правове виховання школярів. Поняття, зміст та завдання правового виховання учнів на уроках основ правознавства.

32. Формування правової культури та правової свідомості учнів. Виховання активної громадянської позиції.

33. Умови ефективності правового виховання . Основні напрями реалізації правового виховання в Україні.

34. Організація та проведення «Тижнів права» у ЗЗСО

35. Організація роботи з обдарованими дітьми. Шкільні турніри та олімпіади з правознавства.

36. Нові вимоги до сучасного вчителя правознавства та громадянської освіти в контексті освітніх змін.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента

Для одержання високого рейтингу необхідно виконувати наступні умови:

- не пропускати навчальні заняття, не спізнюватися на них та не займатися сторонніми справами на заняттях;

- чітко й вчасно виконувати навчальні завдання та завдання для самостійної роботи;

- виключати мобільний телефон під час занять і під час контролю знань;

- брати участь у контрольних заходах (поточний, модульний, підсумковий та контроль самостійної роботи).

За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі (змішана форма навчання) за погодженням із деканатом та керівником курсу.

Згідно «Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки» від 11 вересня 2020 року студентів/студентці можуть бути зарахованими результати навчання, які отримані у формальній, неформальній та/або інформальній освіті.

Політика щодо академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- виконувати усі поточні завдання та підсумковий контроль самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- списування під час контрольних заходів (в т. ч. із використанням мобільних пристроїв) заборонено;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити Ваші результати чи погіршити/покращити результати інших студентів;
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань студентів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання

Самостійно вивчати матеріал пропущеного заняття, за умов не виконання завдань практичних занять відпрацювати їх під керівництвом викладача та захистити у час передбачений графіком консультацій викладача.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (до -50 %). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

V. Підсумковий контроль

Формою підсумкового контролю з освітнього компонента «Методика навчання правознавства у закладах загальної середньої освіти» є екзамен. Рейтингову кількість балів здобувача освіти формують бали, отримані модульну контрольну роботу, яка проводиться у письмовій формі (максимум – 60 балів) та виконання завдань тем змістових модулів (максимум – 40 балів).

До модульної контрольної роботи допускаються здобувачі освіти, які опрацювали весь обсяг теоретичного матеріалу у т. ч. і матеріал самостійно, виконали практичні роботи. З курсу студенти виконують одну модульну контрольну роботу. Вона розрахована на 1 годину. Мета модульної контрольної роботи полягає у виявленні рівня теоретичних знань, а також набутих умінь і навичок студентів з модуля.

Рейтинг студента з навчальної роботи визначається відповідно до «Положення про організацію контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти...» у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Якщо у підсумку виконання усіх видів навчальної роботи з курсу студент набирає не менше 75 балів, то вона може бути зарахована як підсумкова оцінка з освітнього компонента. У протилежному випадку, або за бажанням підвищити рейтинг, студент складає іспит. При цьому бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. Екзаменаційна оцінка визначається в балах (від 0 до 60) за результатами виконання екзаменаційних завдань.

Орієнтований перелік питань до екзамену

1. Нові завдання та нові ролі вчителя в контексті реалізації Концепції

Нової української школи.

2. Новели освітнього законодавства у галузі загальної середньої освіти (Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII, Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX).

3. Характеристика Державного стандарту базової середньої освіти 2020 року (Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898). Мета, завдання, компетентнісний потенціал громадянської та історичної освітньої галузі.

4. Реалізація компетентнісного підходу на уроках правознавства в ЗЗСО.

5. Методичні особливості проведення практичного заняття з основ правознавства.

6. Сучасні підходи до цілевизначення у навчанні основ правознавства.

7. Компетентнісний урок основ правознавства у ЗЗСО.

8. Методика формування правових понять на уроках правознавства та позакласній роботі.

9. Розв'язування юридичних задач на уроках правознавства (алгоритм розв'язування та приклади задач).

10. Аналіз навчальних програми та підручників з основ правознавства.

11. Організація самостійної та пошукової роботи учнів з основ правознавства.

12. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні правознавства.

13. Поняття про навчально-методичне забезпечення освітнього процесу з правознавства.

14. Проєктні технології у навчанні правознавства в закладах загальної середньої освіти.

15. Інноваційні підходи до оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти з основ правознавства.

16. Структура шкільної правової освіти. Загальна характеристика структури правової освіти в ЗЗСО.

17. Побудова, освітньо-виховні завдання та особливості шкільного курсу основ правознавства: структура курсу, сучасні вимоги до викладання курсу основ правознавства у школі, основні компетентності учнів, які формуються на уроках правознавства.

18. Шкільна програма з основ правознавства. Пояснювальна записка програми шкільного курсу «Основи правознавства», її зміст та призначення.

19. Структура програми шкільного курсу «Основи правознавства».

20. Календарно-тематичне планування шкільного курсу «Основи правознавства».

21. Сучасний підручник з правознавства: зміст, структура, принципи побудови, методичний апарат. Аналіз сучасних підручників з правознавства.

22. Характеристика навчально-методичної літератури з основ правознавства.

23. Класифікація юридичних термінів і понять. Методика формування

правових понять на уроках правознавства.

24. Методика використання нормативно-правових актів на уроках правознавства.

25. Методи активізації пізнавальної та пошукової діяльності учнів на уроках правознавства.

26. Дискусійні методи навчання у професійній компетентності вчителя правознавства.

27. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках правознавства.

28. Методика організації та проведення виховних заходів у школі та у процесі позашкільної виховної роботи.

29. Методичні особливості проведення практичного заняття з основ правознавства

30. Професійна компетентність вчителя правознавства.

31. Пошуково-дослідницькі методи навчання правознавства.

32. Самоосвіта вчителя. Сучасні підходи до підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

33. Блог вчителя правознавства.

34. Дистанційне навчання як система відкритих освітніх послуг.

35. Інтегроване навчання на уроках правознавства.

VI. Шкала оцінювання

Оцінювання здійснюється за 100 бальною шкалою. Переведення балів внутрішньої 100 бальної шкали в національну шкалу здійснюється наступним чином:

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 – 81	Добре
67 – 74	Задовільно
60 – 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Методичне забезпечення

1. Муляр О. П. Методика навчання правознавства : навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 164 с.

Основна література

1. Андрусишин Б. І., Гуз А. М. Методика викладання шкільного курсу «Основи правознавства». К.: Знання, 2008. 301 с.

2. Головка Н. І. Методика викладання правознавства : навч. посібник. К.: Персонал, 2017. 202 с.

3. Кашкар'юв Г. В. Методика викладання правознавства в школі в опорних схемах і таблицях. Харків : Основа, 2011. 64 с.

4. Наровлянський О. Д. Правознавство: підручн. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. (профільний рівень). К.: Грамота, 2010. 272 с.
5. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: навч.-метод. посіб. К.: А.С.К., 2004. 192 с.
6. Ремех Т. О. Методика навчання учнів 9-го класу основ правознавства: методичний посібник. К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.
7. Ремех Т. О. Основи правознавства 9 клас. Тестовий контроль знань. К.: Літера ЛТД, 2017. 112 с.
8. Ремех Т. О., Пометун О. І. Основи правознавства: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. К.: Літера ЛТД, 2017. 224 с.
9. Ремех Т. О., Ратушняк С. П. Збірник завдань для державної підсумкової атестації з правознавства (практичний курс): 9 клас. К.: Центр навчально-методичної літератури, 2011. 64 с.
10. Ремех Т. Як підготувати й провести практичні заняття з правознавства в старшій школі. Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. 2016. № 11. С. 34.
11. Чужикова В. Г. Методика викладання права: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2009. 425 с.

Додаткова література

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.
2. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 31. С. 5. Ст. 226.
3. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898. *Офіційний вісник України*. 2020. № 81. С. 57. Ст. 2615.
4. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.
5. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти: Наказ МОН України від 19 лютого 2021 року № 235. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
6. Методичні рекомендації щодо викладання предметів громадянської та історичної галузі у 2021/2022 навчальному році. URL: https://znayshov.com/News/Details/metodychni_rekomendatsii_do_novooho_2021-2022_navchalnoho_roku_vid_odeskoi_akademii_nepererвної_osvity
7. Караваєва О. Я. Організація позаурочної роботи з правознавства в школі. Навчально-методичний посібник. Х.: Основа, 2008. 143 [1] с.
8. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина та ін.; за заг. ред. О. В. Овчарук. К.: К.І.С., 2004. 112 с.
9. Муляр О. П. Медіаграмотність у формуванні інформаційної компетентності вчителя суспільних дисциплін. Компетентнісно орієнтований підхід в освіті: сучасні виклики та підходи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 16 травня 2017 року. Луцьк: [б. в.], 2017. 147 с. С. 40–44.

10. Муляр О. П. Методичні особливості інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання суспільствознавчих предметів. Підвищення ефективності та якості уроку: проблеми, пошуки, перспективи / упор. Н. В. Ясінська, М. Я. Миць, О. П. Муляр. Луцьк : ВІППО, 2014. С. 16–20.

11. Пишко О. Л. Компетентнісно орієнтована методика навчання правознавства учнів 9 класів. дис.... канд. пед. наук: 13.00.02 «Теорія та методика навчання (історія та суспільствознавчі дисципліни)» / Олена Леонідівна Пишко; Інститут педагогіки НАПН України. К., 2015. 251 с.

12. Рябовол Л. Т. Система навчання правознавства учнів основної і старшої школи: монографія. Кіровоград: Полімед-Сервіс, 2015. 360 с.

13. Святокум О. Є. Основи правознавства. 9 клас : міні-конспекти уроків до підручника О. Є Святокум, І. О. Святокума. Х.: Ранок, 2017. 40 с. + календ. план (8 с.).

14. Тандура А. І. Інтерактивні технології на уроках правознавства. Х.: Основа, 2005. 96 с.

15. Труфанова О. Організація групової роботи на уроках правознавства. *Історія України*. 2003. № 5. С. 22–23.

16. Урбанська О.М. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках правознавства. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 3 (47). С. 233–242.

17. Хрестоматія з правознавства: навч. посібник / Укл. Л. О. Лоха, О. Д. Наровлянський. К.: Юрінком Інтер, 2003. 736 с.

18. Чужикова В. Г. Методика викладання права: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2009. 425 с.

Інтернет-ресурси

1. Законодавство України. URL: www.zakon2.rada.gov.ua.
2. Нормативна база Кабінету міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.
3. Нормативно-правова база освіти. URL: <https://mon.gov.ua>.
4. Підручники з основ правознавства. URL: <http://pidruchniki.ws>.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua.
6. Методичні розробки та рекомендації з викладання суспільних дисциплін. URL: www.his.1september.ru/urok.
7. Он-лайн енциклопедія «Британіка». URL: www.britannica.com.
8. Україномовна версія он-лайн енциклопедія «Вікіпедія». URL: www.uk.wikipedia.org.
9. Навчальний курс «Методика навчання правознавства». URL: <https://wiki.cuspu.edu.ua>.